बी ए तृतीय वर्ष
विषय राज्यशास्त्र
प्राध्यापक पवार बी टी
कालिका देवी कला वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय
शिरूर कासार जिल्हा बीड

- अधिकारा शिवाय स्वातंत्र्याची कल्पना करणे अशक्य आहे म्हणून पार्कर म्हणतो की मिलने अमूर्त व्यक्तिवाद आणि निकामी स्वतंत्र यांचा पुरस्कार केला आहे

- अशाप्रकारे मिरच्या स्वातंत्र्य विषयक विचारावर पारकर सारखे विचारवंत टीका करीत असले तरी त्यांचे स्वातंत्र्य विषयी विचार हे आजही श्रेष्ठ मानले जातात तसेच व्यक्ती वादाच्या विकासात यांच्या विचारांनी मोलाची भर टाकली आहे लोकतंत्र शासनामध्ये बहुमताची हुकूमशाही प्रस्थापित होते हे मिलने सिद्ध केले हा त्याचा फार मोठा शोध मनाला लागले

मिलचे प्रतिनिधिक शासन संबंधीचे विचार

- जॉन स्टुअर्ट मिल हा प्रातिनिधिक लोकशाही चा समर्थक होता त्यांनी प्रातिनिधिक शासन संबंधीचे विचार आपल्या ऑन रिप्रेझेंटेटिव्ह या ग्रंथात मांडून लोकशाहीतील दोष ठळकपणे दाखविले आहेत तसेच दोष दूर करण्यासाठी महत्वपूर्ण उपाययोजना व सूचनाही त्यांनी सांगितले आहेत
- मिलच्या मते जे शासन जनतेचे नैतिक मानसिक व बौद्धिक गुणांचा विकास करते ते शासन उत्कृष्ट शासन होय

- लोकशाही शासनात नागरिकांना शासन कारभारात भाग घेण्याची समान संधी प्राप्त होते व शासन कारभार करणे ही कोणत्या एकाच वर्गाची मक्तेदारी राहू शकत नाही तर शासन कारभार करण्याची सक्त ही संपूर्ण जनतेकडे असते म्हणून मिलने लोकशाही शासनाला सर्वात उत्कृष्ट शासन मानले आहे

- परंतु आज देशाची वाढती लोकसंख्या आणि विस्तीर्ण भूप्रदेश या कारणामुळे प्रत्यक्ष लोकशाही व शासन प्रकार शक्य नाही त्यामुळे मिलने प्रत्यक्ष किंवा प्रतिनिधिक लोकशाही असा शासन प्रकार पुरस्कार केला आहे

- मिल नी प्रातिनिधिक लोकशाहीतील दोष दूर करून ती निर्धारित करण्यासाठी पुढील उपाय सुचवले आहेत

• १) अल्पसंख्याकांच्या प्रतिनिधित्वाचा पुरस्कार

- मिलच्या काळात प्रचलित असलेल्या निर्वाचन पद्धतीमध्ये अल्पसंख्यांकांना प्रतिनिधित्व मिळत नव्हते त्यामुळे प्रजातंत्रा मध्ये बहुसंख्य आणि अल्पसंख्य ना नाईलाजाने मान्य करावे लागत असे

- त्यामुळे बहुसंख्य कांची हुकूमशाही निर्माण झाली होती आणि अल्पसंख्य लोकांवर अन्याय होत होते हा अन्याय दूर करण्यासाठी मिनी अल्पसंख्यकांना प्रमाणशीर प्रतिनिधित्व देण्याच्या मताचे समर्थन केले मिलच्या अगोदर थॉमस हेरणी प्रमाणशीर प्रतिनिधित्व पद्धतीचे समर्थन केले

- २) मताधिकार साठी शिक्षण व संपत्ती ची अट

- मिलच्या मते लोकशाहीतील सर्वात मोठा दोष म्हणजे अज्ञानी आणि निरक्षर होय

- त्यामुळे मी लोकशाहीच्या यशासाठी मतदारांसाठी किमान शैक्षणिक पात्रता निश्चित करून निरक्षर लोकांचा मतदानाचा अधिकार काढून घेतल्या सुरक्षित लोकांना बहुमताचा अधिकार देण्याची शिफारस केली तसेच अधिकारासाठी त्यांची किमान संपत्तीची घटनेची करून संपत्ती धारक व नियमित कर्ज भरणाऱ्या व्यक्तींनाच मतदानाचा अधिकार देण्याची शिफारस केली

- नियमित कर्ज भरणारे व्यक्ती ही राष्ट्राचा पैसा व्यवस्थित खर्च करू शकते असे त्याचे मत होते त्यामुळे त्यांनी निर्धन व्यक्तीला मतदानाचा अधिकार नाकारला